

KORUPCIJAS NOVĒRŠANAS UN APKAROŠANAS BIROJS

Brīvības iela 104 k-2, Rīga, LV-1001, tālrunis: 67356161, 67356140, fakss: 67331150, reģ.Nr.90001427791,
e-pasts: knab@knab.gov.lv

Rīgā

10.05.2013

Nr.

1/3418

Rīgas domei
Rātslaukums 1
Rīgā, LV - 1539

*Par pašvaldības dzīvojamo telpu apmaiņas
tiesiskā regulējuma precizēšanu*

Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (turpmāk – Birojs), pamatojoties uz veiktajām pārbaudēm¹, ir veicis Biroja rīcībā esošās informācijas par Rīgas pašvaldības rīcību ar pašvaldībai piederošajiem dzīvokļiem analīzi un konstatējis, ka, pieņemot lēmumus par rīcību ar pašvaldībai piederošo mantu, konkrētās situācijās veiktās darbības ir pretrunā sabiedrības interesēm un normatīvajos aktos nostiprinātajam mērķim.

Birojs, izvērtējot Rīgas pašvaldības rīcību, pieņemot lēmumus par piekrišanas sniegšanu pašvaldības dzīvokļu īrnieku maiņai, konstatējis šādus zemāk norādītos faktiskos un tiesiskos apstākļus.

Palīdzības sniegšana iedzīvotājiem dzīvokļa jautājumu risināšanā ir pašvaldības autonomā funkcija.² Palīdzības sniegšanas mērķis ir personas tiesību uz mājokli nodrošināšana.³ Pašvaldība, lai apzinātu tās resursus, izveido un uztur pašvaldības dzīvojamo fondu.⁴

Pašvaldības budžeta līdzekļi ir ierobežoti, tādējādi nav iespējams sniegt palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā visiem pašvaldības iedzīvotājiem. Līdz ar to pašvaldībai, lai nodrošinātu sociālo taisnīgumu⁵, ir pienākums apzināt un

¹ Atbilstoši Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja 7.panta pirmās daļas 6.punktam, īstenojot Biroja funkcijas korupcijas novēršanas jomā, Birojs apkopo un analizē informāciju par veiktajām pārbaudēm.

² Skatīt likuma „Par pašvaldībām” 15.panta 9.punktu.

³ Tiesības uz mājokli nostiprinātas vairākos starptautiskos cilvēktiesību dokumentos, piemēram, ANO Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām 11.panta pirmajā daļā, ANO Konvencijas par bērnu tiesībām 27.panta trešajā daļā, ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām 28.panta pirmajā daļā.

⁴ Skatīt 2011.gada 18.janvāra Rīgas domes Mājokļu un vides departamenta nolikuma Nr.92 9.1.apakšpunktu.

⁵ Latvijas Republikas Satversmes tiesa 2006.gada 2.novembra sprieduma lietā Nr.2006-07-01 18.punktā norāda: „Likumdevējs noteicis, ka Latvija ir sociāli atbildīga valsts, proti, tāda valsts, kas likumdošanā, pārvaldē un tiesas spriešanā cenšas iespējami plaši īstenot sociālo taisnīgumu. Sociāli atbildīgas valsts mērķis ir sabiedrībā izlīdzināt būtiskākās sociālās atšķirības un katrai iedzīvotāju grupai nodrošināt atbilstošu dzīves standartu. Likumdevēja izraudzītos līdzekļus par samērīgiem leģitīmā mērķa sasniegšanai var atzīt tikai tad, ja tie atbilst sociāli atbildīgas valsts principam.”

noteikt tās darbību regulējošos normatīvajos aktos iedzīvotāju grupas, kurām nepieciešama palīdzība tiesību uz mājokli īstenošanai.⁶

Viens no pašvaldības palīdzības dzīvokļa jautājumu risināšanā veidiem ir palīdzības sniegšana īrētās dzīvojamās telpas apmaiņā pret citu īrējamu dzīvojamo telpu.⁷

Birojs konstatējis, ka Rīgas pašvaldība iepriekš minēto tiesisko regulējumu attiecina arī uz gadījumiem, kad īrētās dzīvojamās telpas apmaiņa tiek veikta starp pašvaldībai un privātpersonai piederošas dzīvojamās telpas īrniekiem. Pašvaldības amatpersonām piešķirtā rīcības brīvība lēmumu pieņemšanā rada auglīgu augsni korupcijai. Jautājuma izpratnei vēstules turpinājumā aprakstīti divi piemēri, kas pēc būtības raksturo pašvaldības īstenoto praksi attiecīgajā jautājumā, veidojot paaugstināta korupcijas riska situāciju.

Piemērs Nr.1

Atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajai kārtībai personai A. tika piešķirta pašvaldības palīdzība dzīvokļa jautājuma risināšanā – izīrēts pašvaldībai piederošs dzīvoklis. Savukārt personas A. mazdēls ar kādu privātpersonu noslēdza līgumu par tai piederošas dzīvojamās telpas īrēšanu. Ņemot vērā personas A. vecumu, lai nezaudētu iespēju lietot pašvaldības dzīvojamo telpu, viņas mazdēls pašvaldībā iesniedza dokumentus pašvaldības lēmuma pieņemšanai par piekrišanu pašvaldības dzīvojamās telpas īrnieka maiņai. Pašvaldība pieņēma lēmumu, ka par pašvaldības dzīvojamās telpas īrnieku kļūs personas A. mazdēls.

Piemērs Nr.2

Personai B. pēc laulības šķiršanas bija nepieciešams patstāvīgi risināt dzīvokļa jautājumu. Persona B. saņēma informāciju par iespēju veikt dzīvojamo telpu apmaiņu starp pašvaldībai un privātpersonai piederošas dzīvojamās telpas īrniekiem. Attiecīgi tika noslēgts līgums par privātpersonai piederošas dzīvojamās telpas īri, deklarēta dzīvesvieta un iesniegti dokumenti pašvaldības lēmuma par piekrišanu dzīvojamo telpu maiņai saņemšanai. Pašvaldība pieņēma lēmumu, ka par pašvaldības dzīvojamās telpas īrnieku kļūs persona B.

Pašvaldība iepriekš aprakstītajos gadījumos sākotnēji palīdzības dzīvokļa jautājumu risināšanā sniegšanas ietvaros ir izīrējusi personai, kura atbilst normatīvajos aktos noteiktajiem kritērijiem (palīdzība ir nepieciešama un persona ir tiesīga to saņemt), pašvaldībai piederošu dzīvojamo telpu (pašvaldības mantu). Attiecīgi vēlāk pašvaldība ir saņēmusi dokumentus no personas, kurai ir izīrēta pašvaldības dzīvojamā telpa, un no personas, kura neatbilst normatīvajos aktos noteiktajiem kritērijiem, lai saņemtu palīdzību – pašvaldībai piederošās dzīvojamās telpas izīrēšanai⁸.

⁶ A.Kovaļevska secinājusi, ka: „Sociālais taisnīgums prasa valstij rūpēties arī par iespēju vienlīdzības nodrošināšanu. Tas nozīmē, ka valstij jā rūpējas, lai faktiski visiem tiktu radīti vienlīdzīgi apstākļi materiālu un nemateriālu labumu iegūšanai. Tātad valstij ir nevis jānodrošina ikvienam šie materiālie vai nemateriālie labumi vienādā daudzumā, bet gan jānodrošina vienlīdzīgas iespējas tos iegūt.” Raksts „Sociāli atbildīgas valsts princips” publicēts žurnāla „Jurista Vārds” 2008.gada 26.augusta Nr.32.

⁷ Skatīt likuma „Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā” 3.panta 4.punktu.

⁸ Skatīt likuma „Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā” 3.panta 1.punktu.

Biroja aplūkotajos gadījumos pašvaldība ir pieņēmusi lēmumu, piekrītot pašvaldības dzīvojamās telpas īrnieka maiņai. Konkrētā pašvaldības rīcība pamatota ar likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 15.pantā noteikto.

Likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 15.pantā paredzēts: „Īrniekam ir tiesības apmainīt aizņemto dzīvojamo telpu ar citu īrnieku, ja tam rakstveidā piekrituši kopā ar viņu dzīvojošie pilngadīgie ģimenes locekļi un izīrētājs.” Šajā pantā ir aprakstīts civiltiesisks darījums, kas tiek noslēgts vismaz starp diviem īrniekiem. Izvērtējot pašvaldības pieņemtus lēmumus, Birojs konstatē, ka pašvaldība, lemjot par piekrišanu pašvaldības dzīvojamās telpas īrnieka maiņai, vērtējusi īrnieku civiltiesiskā darījuma saturu, taču nav pievērsusi uzmanību rīcībai ar pašvaldības mantu.

Vēršam uzmanību, ka publiskai personai ir pienākums ar tās mantu rīkoties tā, lai tā tiktu izmantota likumīgi un atbilstoši iedzīvotāju interesēm. Jebkurai rīcībai ar publiskas personas mantu jāatbilst ārējos normatīvajos aktos paredzētajiem mērķiem, kā arī normatīvajos aktos noteiktajai kārtībai.⁹

Izīrējot pašvaldības dzīvojamās telpas personām, kurām nav nepieciešama pašvaldības palīdzība dzīvokļa jautājumu risināšanā un kuras nav tiesīgas attiecīgo palīdzību saņemt, attiecīgās personas faktiski bez tiesiska pamata tiek pielīdzinātas personām, kuru iespējas nodrošināt sevi ar mājokli bez pašvaldības palīdzības saņemšanas ir ierobežotas (piemēram, bērni bāreņi, maznodrošinātas ģimenes, kuras audzina bērnu ar invaliditāti un citi) un kurām palīdzības sniegšana ir paredzēta normatīvajos aktos. Tādējādi tiek liegta iespēja saņemt palīdzību tām personām, kurām tā ir nepieciešama.

Nemot vērā iepriekš minēto, Birojs norāda, ka pašvaldībai tiesiskajā regulējumā ir konkrēti jānosaka gadījumi, kad pašvaldībai piederošās dzīvojamās telpas īrnieks var veikt dzīvojamās telpas apmaiņu. Nav pieļaujami gadījumi, kad pašvaldība rīkojas ar tās mantu pretēji normatīvajos aktos ietvertajām sabiedrības interesēm. Turklāt pašvaldības rīcības ar mantu procesam ir jābūt caurspīdīgam un saprotamam sabiedrībai.

Īstenojot Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja 7.panta pirmās daļas 10.punktā noteikto funkciju - analizēt normatīvos aktus un ierosināt izdarīt tajos grozījumus, Birojs ir veicis Rīgas pašvaldības publiski pieejamo dokumentu, kas regulē pašvaldības palīdzības sniegšanu dzīvojamo telpu apmaiņai, izpēti.

Rīgas pašvaldība 2010.gada 15.jūnija Rīgas domes saistošajos noteikumos Nr.80 "Par reģistrācijas un palīdzības sniegšanas kārtību dzīvokļa jautājumu risināšanā" (turpmāk – Saistošie noteikumi) ir noteikusi palīdzības saņemšanas kārtību. Palīdzība tiek sniegta personai, kurai tā ir nepieciešama un kura ir tiesīga to saņemt. Palīdzības sniegšanai irētās dzīvojamās telpas apmaiņai pret citu irējamu dzīvojamo telpu Rīgas pašvaldībā personas tiek reģistrētas Rīgas domes Mājokļu un vides departamenta Dzīvokļu pārvaldes administrētajā 14.reģistrā.¹⁰

⁹ Skatīt Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likuma 1.pantu un 2.panta pirmo daļu.

¹⁰ Skatīt 2010.gada 15.jūnija Rīgas domes saistošo noteikumu Nr.80 "Par reģistrācijas un palīdzības sniegšanas kārtību dzīvokļa jautājumu risināšanā" 9.1.4.apakšpunktu.

Saistošo noteikumu 78.punktā uzskaitītas tās personu grupas, kurām ir tiesības reģistrēties palīdzības saņemšanai īrētās dzīvojamās telpas apmaiņai. Savukārt noteikumu 4. un 79.punktā norādīti palīdzības saņemšanai iesniedzamie dokumenti.

Aplūkojot gan palīdzības saņēmēju loku, gan iesniedzamo dokumentu raksturu, secināms, ka pašvaldība ir noteikusi kārtību, kādā sniedzama palīdzība tikai tādām personām, kuras normatīvajos aktos noteikto iemeslu dēļ patstāvīgi nespēj nodrošināt savām vajadzībām atbilstošu mājokli.

Birojs ir konstatējis, ka likumā „Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā” un Saistošajos noteikumos nav konkrēti noteikts, ka īrēto pašvaldības dzīvojamo telpu maiņa tiek veikta starp personām, kurām ir nepieciešama palīdzība dzīvokļa jautājuma risināšanā. Likumdevējs pašvaldībai ir piešķīris tiesības saistošo noteikumu veidā noteikt kārtību pašvaldības palīdzības sniegšanai saistībā ar dzīvojamo telpu maiņu.

Ņemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka Saistošajos noteikumos nav paredzēta pašlaik pašvaldības praksē īstenotā palīdzības sniegšanas kārtība dzīvokļu apmaiņas jomā. Nav saprotams pašvaldības rīcības mērķis, kā arī tās darbības atbilstība iedzīvotāju interesēm.

Atbilstoši Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likuma 7.panta pirmās daļas 7.punktam¹¹ Birojs ir izvērtējis iepriekš aprakstītos pašvaldības rīcības tiesiskos un faktiskos apstākļus un aicina nekavējoties veikt grozījumus Saistošajos noteikumos – nosakot izsmeļošu personu loku, kuras var veikt īrēto pašvaldības dzīvojamo telpu maiņu. Pašvaldības tiesiskajā regulējumā jāietver nosacījums, ka pašvaldības dzīvojamo telpu apmaiņu var veikt tikai personas, kuras atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajam ir uzskatāmas par personām, kurām ir nepieciešama pašvaldības palīdzība dzīvokļa jautājuma risināšanā.

Birojs norāda, ka līdz Saistošo noteikumu grozījumu izstrādei un pieņemšanai, pašvaldības kompetentajām struktūrvienībām ir pienākums atturēties no lēmumu pieņemšanas par piekrišanu pašvaldības dzīvojamās telpas īrnieka maiņai, ja viena no darījumā iesaistītajām pusēm ir privātpersonai piederošas dzīvojamās telpa īrnieks (nav attiecināms uz pašvaldības nomātajām privātpersonai piederošajām dzīvojamām telpām).

Pamatojoties uz Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja 7.panta pirmās daļas 15.punktu Birojs atbilstoši savai kompetencei izvērtē citu institūciju veikto pārbaužu saturu un rezultātus. Līdz ar to Birojs lūdz informēt par pašvaldības veiktajām darbībām iepriekš aprakstītās situācijas novēršanai.

Priekšnieks

L.Ķikute
67356165 signāls 334

J.Streļčenoks

¹¹ Atbilstoši Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likuma 7.panta pirmās daļas 7.punktam Birojs analizē valsts iestāžu praksi korupcijas novēršanā un atklātos korupcijas gadījumus.